

МИНИСТЕРСТВО ЗА ЗЕМЈОДЕЛСТВО, ШУМАРСТВО И ВОДОСТОПАНСТВО

1050.

Врз основа на член 8 став 10,11 и 12, член 9, член 14 став 2, член 16 став 3, член 17 став 3, член 18 став 5, член 20 став 3 и член 33 став 7 од Законот за семенски и саден материјал за земјоделски растенија („Службен весник на Република Македонија” бр. 39/06 и 89/08), Министерот за земјоделство, шумарство и водостопанство донесе

П РА В И Л Н И К ЗА ТРГОВИЈА СО СЕМЕНСКИ КОМПИР

1. ОПШТИ ОДРЕДБИ

Член 1 Содржина

Со овој правилник се пропишуваат условите за тргување со семенски компир за оделни категории семе, начинот на пакувањето и препакнувањето, условите во поглед на трговијата на сортата, земањето примероци за анализа, декларирањето, етикетањето на партиите семенски компир, формата и содржината на етикетата, максималната големина на партијата семе, методите за испитување на квалитетот на семенскиот компир, условите во поглед на трговијата на сортата, малите количини на семенски компир кои не ги исполнуваат условите за трговија, а кои се наменети за научни цели, селекција, официјално испитување или за инспекциски надзор; формата, содржината и начинот за водење на евиденцијата од страна на снабдувачот за состојбата на семенските посеви и поблиските услови за вршење на подготовката за трговија; начинот, постапката и методите за вршење на стручна контрола на семенските посеви, односно на објектите за производство, складирање, подготовка на семенскиот компир и земање на мостри за испитување, како и условите за производство што треба да ги исполнуваат посевите и условите кои треба да ги исполнуваат снабдувачите и начинот на нивната работа; начинот и постапката за производство на официјален сертифициран семенски компир, како и роковите, формата и содржината на пријавата и начинот и постапката за сертификација, формата и содржината на сертификатот, содржината на барањето; формата и содржината на етикетите; начинот на земање на мостри и постапката за вршење пост контрола, како и и го одредува процентот на мострите кој се вклучува во пост контролата.

Член 2 Значење на поимите

Поимите употребени во овој правилник, го имаат следното значење:

1. „Клубен” е дребелен дел од подземно стебло кој служи за вегетативно размножување
2. „Семенски компир” или „Семе од компир”- се клубени од компир;
3. „Основно семе”- се клубени од компир кои биле произведени од предосновно семе, во согласност со вообичаените методи за одржување на сортата и здравствената сосостојба;
4. „Сертифицирано семе”- се клубени од компир кои биле произведени од предосновно или основно семе за кои со официјален преглед било утврдено дека ги исполнува условите за предосновно или основно семе;
5. „Снабдувач на семенски компир”- е физичко или правно лице кое се занимава со барем една од следните дејности: производство, подготовка за пазар, увоз или извоз и внатрешна трговија со семенски компир;

6. „Место на производство”- е организационо и деловно заокружена стопанска целина, вклучувајќи го земјиштето, објектите, машините и опремата, каде се врши производство, подготовка за пазар и трговија со семенски компир. Местото на производство може да се состои од повеќе единици на производство;

7. „Единица на производство”-е секој насад на семенски компир (семенски насад) или друг објект или земјиште каде се произведува семенски компир;

8. „КМГ-МИД”-е идентификациски број на местото на производство, кој му се доделува на местото на производство во согласност со прописите кои го регулираат водењето на регистарот за земјоделски стопанства и водење на регистарот за снабдувачи;

9. „Објекти за подготовка за пазар и трговија”- се складишта, ладилници, објекти за сортирање, дезинфекција односно пакување

10. „Партија семе”-е количество на семенски компир од иста сорта, категорија и потекло, добиена односно произведена иста година и на исто место на производство;

11. „Ознака на партија семе”- е нумеричка ознака која овозможува разликување на партиите и нивно следење;

12. „Орган за сертифицирање”- е орган кој во согласност со прописите, кои го регулираат семенскиот материјал од земјоделски растенија, е овластен за водење на постапката за официјално сертифицирање на семенски компир во согласност со овој правилник.

13. „Карантински штетни организми”-се организми чие внесување и ширење е забрането а се одредени со прописите кои ги регулираат постапките за спречување на внесување, ширење и уништување на штетните организми на растенијата, растителните производи и предмети под надзор;

14. „Овластена лабораторија”- е лабораторија овластена за вршење на дијагностички испитувања и други тестови на семенски компир, во согласност со прописите кои го регулираат семенскиот материјал од земјоделски растенија или лабораторија овластена за дијагностицирање на штетни организми, во согласност со прописите кои ја регулираат здравствената заштита на растенијата.

Член 3

Категории на семенски компир

Категории на семенски компир се:

1. „Предосновно семе” чии клубени на компир:
 - се директно произведени од родителски парови во согласност со стандардните методи за селекција на компир, наведени во точка 2, подточка 2.4 и точка 3 од Прилог 4 кој е составен дел на овој правилник;
 - се наменети за производство на категоријата основно семе;
 - за кои со официјални прегледи било утврдено дека ги исполнува минималните услови за сертифицирање на семето за одредена категорија.
2. „Основно семе” чии клубени на компир:
 - биле произведени во согласност со вообичаените методи за одржување на сортата и здравствената состојба;
 - се наменети за производство на сертифицирано семе;
 - ги исполнуваат минималните услови, наведени во точка 1 од Прилог 1 и условите за квалитет од дел А и дел Б од Прилог 2, кои се составен дел на овој правилник;
 - биле официјално прегледани и е утврдено дека ги исполнуваат минималните услови наведени во оваа точка.

3. „Сертифицирано семе” чии клубени на компир:
- биле произведени непосредно од основно семе или предосновно семе за кои со официјален преглед било утврдено дека ги исполнува условите за основно семе;
 - се наменети за производство на компир за консумација;
 - ги исполнуваат минималните услови, наведени во точка 2 од Прилог 1 и условите за квалитет од дел А и дел Б од Прилог 2, кои се составен дел на овој правилник;
 - биле официјално прегледани и е утврдено дека ги исполнуваат минималните услови во оваа точка.

II. ТРГОВИЈА СО СЕМЕНСКИ КОМПИР

Член 4 Снабдувач

Семенски компир може да произведува, подготвува за пазар, увезува и да тргува со него само снабдувач кој во Управата за семе и саден материјал (во понатамошниот текст: Управа) е запишан во регистарот за снабдувачи на семенски материјал од земјоделски растенија (во понатамошниот текст: регистар на снабдувачи), во согласност со прописите кои го регулираат водењето на регистарот на снабдувачи на семенски материјал од земјоделски растенија и прописите кои ја регулираат здравствената заштита на растенијата.

Член 5 Трговија со семенски компир

(1) Со семенски компир може да се тргува доколку бил официјално сертифициран како основно семе или сертифицирано семе и ги исполнува условите од Прилог 1, Прилог 2 и член 8 став 2 и 3 на овој правилник. Семенскиот компир за трговија треба да ги исполнува и условите одредени со прописите кои ја регулираат здравствената заштита на растенијата.

(2) Доколку семенскиот компир од став 1 од овој правилник, на пазарот не ги исполнува сите услови од Прилог 2 на овој правилник, може повторно да се сортира. Пред тргување со семенски компир, кој после сортирањето е во согласност со сите услови од Прилог 2 и од член 8 став 2 и 3 од овој правилник, треба повторно официјално да се прегледа и сертифицира.

(3) По исклучок на одредбите од став 1 на овој член, во согласност со овој правилник, може официјално да се сертифицира и тргува со семенски компир и со семенски компир од категоријата предосновно семе, кој бил произведен во согласност со една од методите за селекција и одржување, дадени во Прилог 4 на овој правилник и официјално сертифициран во согласност со одредбите од дел III од овој правилник.

(4) Со семенски компир може да се тргува доколку пред тоа не бил третиран со инхибитори за 'ртење.

Член 6 Степени на категории

(1) Категориите на семенски компир, кој бил официјално сертифициран во согласност со одредбите од дел III од овој правилник, се состои од следните степени:

1. Категоријата предосновно семе се дели на:

- **Степен IS или изворно семе**- кој ги опфаќа растенијата, микроклубените и миниклубените, добиени односно размножени во согласност со IN VITRO-метода од селекција за одржување, пропишана во точка 2 од Прилог 4 од овој правилник;

- **Степен S1**- кој ги опфаќа клубените, произведени од изворно семе од алинеа 1 на оваа точка или во согласност со методите на клонска селекција, од точка 3 од Прилог 4 од овој правилник;

- **Степен S2**- кој ги опфаќа клубените произведени од семето од степен S1.

2. Категоријата основно семе се дели на:

- **Степен SE1**- кој ги опфаќа клубените на компир, произведени од предосновното семе;

- **Степен SE2**- кој ги опфаќа клубените на компир, произведени непосредно од основното семе од степен SE1;

- **Степен SE3**- кој ги опфаќа клубените по правило произведени од основно семе од степен SE2, а може и од основно семе од степен SE1 или од предосновно семе, доколку не ги исполнуваат условите за сертифицирање во степен SE1 или во степен SE2.

3. Категоријата сертифицирано семе се дели на:

- **Степен А**- кој ги опфаќа клубените, по правило произведени од основно семе од степен SE1, а може од било кој предходен степен, доколку не ги исполнува условите за сертифицирање во повисок степен од степенот А;

- **Степен В**- кој ги опфаќа клубените, произведени по правило од основно семе од степен SE2, а може од било кој предходен степен, доколку не ги исполнува условите за сертифицирање во повисок степен В.

- **Степен С**- кој ги опфаќа клубените произведени по правило од основно семе од степен SE3, а може од било кој предходен степен, доколку не ги исполнува условите за сертифицирање во повисок степен од степен С.

(2) Со семенски компир, кој за официјално сертифицирање во одделна категорија и степен од став (1) на овој член, ги исполнува пропишаните услови за официјално сертифицирање од дел III од овој правилник, може да се тргува со ознака на соодветна категорија и степен, кои се означуваат на официјалните етикети, кои се пропишани со овој правилник за категорија предосновно семе, основно семе или сертифицирано семе.

Член 7 Национална сортна листа

Може да се тргува само со официјално сертифициран семенски компир од сорти, кои се запишани во Национална сортна листа во согласност со прописите кои ја регулираат постапката за запишување на сортата во Националната сортна листа.

Член 8 Големина на клубени

(1) Семенскиот компир пред ставање во трговија треба да се калибрира и пакува.

(2) Со клубените на семенски компир, кои при калибрирањето поминуваат низ квадратна мрежа со димензии 25 mm x 25 mm, како и со поголемите клубени кои не поминуваат низ квадратна мрежа со димензии 35 mm x 35 mm, не треба да се тргува.

(3) Партијата треба да содржи најмалку од 3% од тежината на клубени, кои се помали од наведената долна вредност и најмногу 3% од тежината на клубени кои се поголеми од наведената горна вредност

(4) Одредбите од став 2 на овој член, не се однесуваат на предосновното семе од член 5 став 3 од овој правилник, со кои се тргува како миниклубени, кои биле произведени непосредно од растенија на компир, одгледани во IN VITRO услови.

Член 9 Пакување

Со официјално сертифициран семенски компир од категории на предосновно семе, основно семе и сертифицирано семе, може да се тргува само во хомогени партии и пакувани во вреќи, сандаци или контејнери, кои треба да се затворени и означени, согласно член 10 од овој правилник. Вреќите треба да се неупотребувани, а сандациите и контејнерите чисти.

Член 10 Затварање и означување

(1) Пакувањата на официјално сертифицираниот семенски компир од член 9 на овој правилник, треба да се затворени и официјално означени, така што пакувањата да не можат да се отворат, без да се оштети системот за затварање, официјалната етикета или пакувањето. Системот за затварање треба да овозможи при пакувањето официјалната етикета да се закачи или прицврсти со официјална пломба, освен доколку се употребува систем за затварање за еднократна употреба.

(2) На секое пакување, на официјално сертифициран семенски компир од член 9 на овој правилник, на надворешната страна, треба да се прицврсти официјална етикета. Доколку се употребува официјална етикета со отвор за врвка, прицврстувањето секогаш треба да е обезбедено со официјална пломба. Може да се употребуваат самолепливи етикети, доколку семенскиот компир е спакуван во амбалажа од која самолепливата етикета неможе да се отстрани. Доколку се заменува самолепливата етикета, таа треба да се гледа на амбалажата. За официјално затварање и означување, може да се употреби само официјална етикета, која пред тоа не била употребувана.

(3) Секое пакување на официјално сертифициран семенски компир од член 9 на овој правилник, треба да содржи официјален документ од иста боја како што е официјалната етикета, и на него да се наведуваат податоците од член 11 од овој правилник.

(4) Официјалниот документ од став 3 од овој член, не е потребен доколку податоците кои се отпечатени на пакувањето неможат да се избришат или доколку се употреби самолеплива етикета од став 2 од овој член или етикета од материјал кој не се кине.

(5) Официјално затворени и означени пакувања, можат повторно да се затворат и означат со официјална етикета доколку се наведе датумот на последното повторно затварање и означување, како и органот одговорен за тоа.

Член 11 Официјални етикети

(1) Официјалната етикета треба да е во:

- бела боја со виолетова дијагонала за предосновно семе;

- бела боја за основно семе;
- сина боја за сертифицирано семе;
- кафеава боја за семенски компир од сортата која не е запишана во Националната сортна листа.

(2) Формата и содржината на официјалната етикета врз амбалажата дадена е на Образец бр. 8 во Прилог 14 кој е составен дел на овој правилник.

(3) Димензиите на официјалната етикета се: 110 mm x 67 mm.

(4) По исклучок на став 2 од овој член, официјалната етикета со која се означува предосновното семе компир треба да ги содржи најмалку податоците од Образец бр. 8, точка 2, 3, 4, 5 и 7, како и ботаничкото име на видот кој треба да е на латиница.

Член 12 Дополнителни услови за означување

(1) На сите етикети, потврди или други документи, кои се прицврстени односно кои ги следат партиите на семенскиот компир на сортите кои биле генетски модифицирани, јасно треба да се наведе дека сортата е генетски модифицирана.

(2) Доколку клубените на семенски компир биле третирани со фитофармацевтски или други хемиски средства, тоа средство треба да се наведе на официјалната етикета на пакувањето, односно на секој документ на снабдувачот, кој се наоѓа на пакувањето или во пакувањето на семенскиот компир.

Член 13 Исклучоци за трговија

(1) Со семенски компир, кој во поглед на категоријата или сортата не ги исполнува сите услови за тргување пропишани со овој правилник, може привремено да се тргува врз основа на дозвола од Управата согласно член 8 став 8 од Законот за семенски и саден материјал за земјоделски растенија. Таквиот семенски компир треба да е означен со официјална етикета, на која треба да е наведено: "Категоријата на семенски компир исполнува помалку строги услови од пропишаните".

(2) Официјалната етикета за семенски компир од став 1 од овој член треба да е:

- иста како што е пропишаната за одделна категорија со овој правилник,
- со кафеава боја за семенски компир од сортата која не е запишана во Националната сортна листа.

III. ПОСТАПКА ЗА ОФИЦИЈАЛНО СЕРТИФИЦИРАЊЕ НА СЕМЕН-СКИ КОМПИР

Член 14 Постапка за официјално сертифицирање

(1) Семенскиот компир официјално се сертифицира во следните категории: предосновно семе, основно семе и сертифицирано семе.

(2) Постапката за официјално сертифицирање на семенски компир ја води органот за сертифицирање врз основа на пријава за преглед на семенски посеви од снабдувачот од член 16 и 17 од овој правилник.

(3) Органот за сертифицирање води постапка за официјално сертифицирање, во согласност со Законот за семенски и саден материјал за земјоделски растенија и Законот за здравје на растенијата.

(4) Семенскиот компир нема официјално да се сертифицира, доколку врз основа на поднесената пријава, се утврди дека:

- снабдувачот не е запишан во регистарот на снабдувачи;

- пријавата се однесува за сорта која не е наведена во Националната сортна листа, освен доколку Управата со решение дозволила официјално сертифицирање на семенски материјал на сортата, која е пријавена во постапка за упис во националната сортна листа или доколку семенскиот компир на таа сорта се произведува за извоз;

- од пријавата односно прилозите кон пријавата се гледа дека за садење на семенски насад бил употребен семенски компир од категорија „сертифицирано семе“ или

- пријавата не е поднесена во рок, кој на органот за сертифицирање ќе му овозможи да ги изврши сите прегледи и испитувања на мострите, пропишани со овој правилник, во роковите кои се одредени во Прилог 6, кој е составен дел на овој правилник.

(5) Снабдувачот може, нецелосната пријава да ја дополни во рок кој го определил органот за сертифицирање, но најдоцна до првиот официјален преглед на семенски посеви односно насади.

(6) Семенскиот компир, нема да се сертифицира кога:

- при првиот официјален преглед на семенски насади, се утврди дека семенскиот насад се протега преку површина на земјиштето, кое во согласност со член 16 од овој правилник, било прегледано и имало присуство на компирови цистотворни нематоди;

- ќе утврди дека можните насади на компир до 100 метри изолациони појас, во поглед на здравствената состојба не ги исполнува условите за сертифицирање на семенски компир во категоријата на сертифицирано семе од степен А;

- при вториот официјален преглед се утврди дека поради заразеност со компирова мувла (*Phytophthora infestans* de Bary), односно со црна лисна пегавост (*Alternaria solani*), зафатено е повеќе од 30% од семенскиот насад, односно дека е унуштено повеќе од 5% од растенијата;

- поради напад од штетни организми, кои се наведени во условите за сертифицирање во Прилог 5 од овој правилник, поради оштетување кои се последица на неправилна употреба на фитофармацевтски средства, како и поради временски и други фактори, била појакно уништена лисната површина, така да вршењето на постапките за сертифицирање неможеле да се изведат;

- семенскиот насад е силно обраснат со плевел;

- компировото стебло не било уништено во рок, кој му бил одреден на снабдувачот од страна на органот за сертифицирање при последниот преглед.

(7) Во решението за одбивање на официјалното сертифицирање треба да се наведат и причините за одбивањето на официјалното сертифицирање..

Член 15

Плодоред

Почвата е соодветна за производство на семенски компир, доколку на неа најмалку две предходни вегетациони периоди не бил посаден компир и истата не е заразена со цистотворни нематоди.

Член 16

Пријава за официјално сертифицирање на предосновно семе

(1) По исклучок на одредбите од член 4 од овој правилник, пријава за официјално сертифицирање на предосновното семе кај органот за сертифицирање, може да поднесе само снабдувач кој е:

- запишан како одржувач на сортата запишана во националната сортна листа, која се води во согласност со прописите кои ја регулираат постапката за упис на сортата во националната сортна листа и водење на национална сортна листа; и

- изворниот материјал за производство на предосновно семе го добил од одржувачот на сортата од алинея 1 на овој став.

(2) Пријавата за официјално сертифицирање на семенски компир за предосновно семе снабдувачот ја поднесува до органот за сертифицирање најдоцна до 1 април од тековната година. Формата и содржината на пријавата дадена е на Прилог 7 Образец бр. 1 кој е составен дел на овој правилник.

(3) Снабдувачот, кон пријавата од став 2 од овој член треба да приложи и:

- копија од катастарскиот план со точно вртано земјиште на кои се поставени семенските насади кои се пријавени за сертификација; и

- попис на сите други насади на компир, кои припаѓаат на местото на производство.

Член 17

Пријава за официјално сертифицирање на основно и сертифицирано семе

(1) Снабдувачот од член 4 од овој правилник, до органот за сертифицирање, треба да поднесе пријава за официјално сертифицирање на основен и сертифициран семенски компир, најдоцна до 1 април тековната година. Формата и содржината на пријавата се дадени на Образец бр. 2 во Прилог 8 кој е составен дел на овој правилник.

(2) Кон пријавата од став 1 од овој член треба да се приложи и:

- попис на сите други насади на компир, кои припаѓаат на местото на производство;

- копии од официјалните документи за потеклото на употребениот семенски компир, доколку семето не било сертифицирано во Република Македонија;

- копии од решението со кое Управата дозволува официјално сертифицирање на семенскиот материјал од сортата, која е пријавена во постапката за упис во Националната сортна листа или чие што семе се произведува за извоз, доколку пријавата се однесува на сорта која не е запишана во националната сортна листа или во заедничката сортна листа на земјоделски растенија од член 7 од овој правилник.

Член 18

Постапување на снабдувачот

(1) Мерките кои ги одредил органот за сертифицирање при официјалните прегледи, снабдувачот треба да ги спроведе најдоцна до следниот официјален преглед.

(2) Снабдувачот треба да води евиденција за производство на семенски компир така што секој семенски насад во евиденцијата да се води под ознака која му ја доделил органот за сертифицирање. Во евиденцијата по датуми се запишуваат агротехничките и други мерки извршени на насадот, датата на настапување на позначајни фази од развојот на растенијата, датата на појавата на штетни организми и други забелешки и забележувања. Исто така се запишува датата на прибирање, количеството на приносот како и локацијата за складиштето за компирот од одделен семенски насад.

(3) Семенскиот компир по ископување се складира во соодветно складиште за таква намена, кое пред тоа треба да е исчистено и дезинфицирано. Складиштето во кој се складира семенскиот компир треба да е одделен од складиштето во кој се наоѓа друг (меркантилен-за исхрана) компир. За целиот период на складирање, треба да се одржува соодветна хигиена во складиштето.

(4) Партиите на семенскиот компир во складиштето, меѓусебно треба да се физички одделени. Семето на една партија може да се складира, зависно од вкупното количество на семе во партијата, во една или повеќе складишни единици (келија, палетен сандак, сандак, џамбо вреќа, вреќа). Секоја складишна единица треба да е означена и тоа така што од ознаката да се гледа: сортата, категоријата и степенот, годината на производство, ознаката на партија, вкупното количество на семенски компир од тој семенски насад, количество на семе во складишната единица. Доколку семенскиот

компир пред складирањето бил третиран со фитофармацевтски средства, средството треба да е наведено на ознаката. При складирањето на компирот треба да се овозможи пристап до секоја одделна партија.

(5) Снабдувачот води складишна евиденција по партии на семенски компир. Во складишната евиденција се запишуваат и датите на сортирање и пакување, начинот на пакување, количеството на сортиран и пакуван семенски компир подготвен за пазар како и количеството на отпад. Во евиденцијата се запишуваат сите мерки спроведени за време на складирањето.

(6) Евиденцијата од став 4 и 5 на овој член, на барање на органот за сертифицирање се дава на увид.

(7) Снабдувачот ги чува доказите за потекло на семенскиот компир употребен за садење на семенските насади, заедно со официјалните етикети, кои биле прицврстени на амбалажата од употребеното семе, за пријавените семенски и сите други насади на компир и тоа најмалку до 1-ви април, следната година од годината на пријавата. Снабдувачот треба да ги чува сите докази, врз основа на кои ја води евиденцијата од став 4 и 5 од овој член, кој ги дава на увид на органот за сертифицирање.

Член 19

Прегледи на објекти за производство на предосновно семе на компир

(1) Врз основа на пријавата за официјално сертифицирање на предосновно, основно и сертифицирано семе од член 16 и 17 од овој правилник, органот за сертифицирање врши најмалку два прегледи за време на вегетацијата на:

- објекти и опрема како и на супстрат за одгледување во единицата на производство, каде се произведува предосновното семе;

- евиденцијата за вршење на селекција на одржување во согласност со една од методите на селекција за одржување од Прилог 4 на овој правилник;

- евиденцијата за превземени мерки за спречување на појавување и ширење на штетни организми и можни други мерки во објекти и на земјишта каде се врши пропишаната селекција за одржување;

- белешките за можни дополнителни земања на мостри како и анализи и тестирање на растенија, клубени или субстрат за одгледување;

- извештаите за резултатите од анализите односно тестирањата од алинеа 4 од овој став.

(2) При прегледите, се земаат мостри за тестирање на растенија, клубени и на субстрат за одгледување за одредување на присуството на штетни организми, според метод на селекцијата за одржување, од Прилог 4 на овој правилник.

(3) Доколку предосновното семе се произведува во мрежна конструкција или под покривна ткаенина, органот за сертифицирање освен прегледите од став 1 и 2 од овој член, врши и преглед на 100-метарскиот изолациски појас, во согласност од член 20 став 2 од овој правилник.

Член 20

Прегледи на семенски насади за производство на основно и сертифицирано семе компир

(1) Врз основа на пријавата од член 17 став 1 од овој правилник органот за сертифицирање овластен од Управата врши најмалку четири прегледи на семенските насади за основно или сертифицирано семе на компир. Прегледите се состојат од прегледување на доку-

ментацијата и евиденцијата кај снабдувачот, преглед на насадот на семенски компир и површините на одалеченост од 100 метри (во понатамошниот текст: 100-метарски изолациски појас). Прегледите се вршат во согласност со постапките и методите наведени во Прилог 6 на овој правилник. При прегледите се земаат во предвид посебните услови во поглед на сертифицирањето, ако тие биле наведени во пријавата од член 17 став 1 од овој правилник.

(2) Со прегледите органот утврдува дали насадите на семенскиот компир ги исполнуваат условите за сертифицирање, пропишани со овој правилник за одделна категорија и степен, наведени во Прилог 5 на овој правилник. Во семенскиот насад и во 100-метарскиот изолациски појас се утврдува присуствена штетни организми, кои во согласност со условите за сертифицирање не треба да се присутни на растенијата.

(3) Во согласност со методите за сертифицирање на семенски насади од Прилог 6 на овој правилник, по ископувањето органот за сертифицирање зема мостри од растенијата во вегетацискиот период, како и клубени за контрола на здравствената состојба.

(4) Во случај на сомневање за присуство на карантински штетни организми, земените мостри се испраќаат за анализа во овластена лабораторија и за тоа веднаш се известува надлежниот фитосанитарен инспектор и снабдувачот.

(5) При прегледите се проверува дали снабдувачот постапува согласно член 18 од овој правилник.

Член 21

Записник и сертификат за извршените прегледи на објекти и семенски насади компир

(1) За извршените прегледи на семенски насади, на објектите за производство, складирање и подготовка на семенски компир, Органот за сертифицирање води записник на Образец 3 даден во Прилог 9 кој е составен дел на овој правилник. При предпоследниот преглед се оценува вкупното производство на семенски компир во прегледаниот објект или семенски насад. Оценката за производство се внесува во записникот, заедно со локацијата на складиштето, каде органот за сертифицирање ќе може да зема мостри на семенски компир за контрола на здравствената состојба по ископувањето.

(2) Врз основа на записниците за извршените прегледи и резултати од тестирањата на земените мостри на клубени по ископувањето органот за сертифицирање утврдува дали објектите и семенските насади ги исполнуваат условите за официјално сертифицирање, пропишани со овој правилник.

(3) Доколку органот за сертифицирање утврди дека постојат причини за одбивање на официјалното сертифицирање, наведени во член 14 став 6 и 7 од овој правилник, го одбива официјалното сертифицирање, во спротивно (кој) му дозволува на снабдувачот семенскиот компир добиен во објектите или во семенските насади кои биле соодветни, да го доработи и подготви компирот за пазар.

(4) Формата и содржината на сертификатот за извршени официјални прегледи на објектите и семенските насади се дадени на Образец бр. 4 во Прилог 10 кој е составен дел на овој правилник.

(5) Сертификатот од став 4 од овој член органот за сертифицирање го издава најдоцна до крајот на октомври во годината на производството.

Член 22

Барање за издавање на официјални етикети

(1) На барање на снабдувачот, органот за сертификарање во рок од седум дена му издава соодветен број на официјални етикети, кои воедно се и патна исправа за растенија и кои освен податоците од член 11 став 2 од овој правилник, ги содржи и следните податоци:

- Ознака: **“Патна исправа за растенија и**
- Ботаничко име: ***Solanum tuberosum* L.**

(2) Барањето, снабдувачот за издавање на официјални етикети за секоја партија доработен семенски компир, го поднесува најдоцна пет работни дена пред почетокот на подготовката за пазар на одделна партија на семенски компир. Барањето за издавање на официјални етикети е дадено на Образец бр. 6, во Прилог 12, кој е составен дел на овој правилник.

(3) Официјалната етикета треба да се означи со сериски (реден) број.

(4) Органот за сертификарање етикетите ги издава во рокот од став 1 од овој член.

Член 23

Подготовка за пазар и означување под официјален надзор

(1) Семенскиот компир, за кој била издадена дозвола и за кој органот за сертификарање издал официјални етикети, се доработува и подготвува за пазар и треба да е во согласност со условите од член 8 и 9 од овој правилник и условите од Прилог 5 на овој правилник.

(2) Снабдувачот сам ги означува пакувањата на семенскиот компир, во согласност со член 10 од овој правилник, со официјални етикети од член 11 од овој правилник. Контролата на означувањето го врши органот за сертификарање при прегледот на семенскиот компир, пред да биде пуштен во трговија согласно член 24 на овој правилник.

Член 24

Пријава за преглед на партии семенски компир

(1) Секоја партија на семенски компир треба да се прегледа пред ставање во трговија. Органот за сертификарање врши преглед врз основа на пријавата на снабдувачот за конечната подготовка на семенски компир за пазар. Формата и содржината на пријавата за преглед на партија семе доработен семенски компир се дадени на Образец бр.5 во Прилог 11 кој е составен дел на овој правилник.

(2) Органот за сертификарање при прегледот на компирот пред ставање во трговија:

- ги прегледува евиденциите од складиштето на снабдувачот од член 18 став 5 на овој правилник;
- ги проверува количествата на семенски компир подготвен за пазар и ги зема неупотребените етикети;
- од секоја партија зема мостри за да се утврди дали семенскиот компир е во согласност со пропишаните услови за сертификарање од Прилог 2 и Прилог 5 од овој правилник и дали се исполнети условите за тргување од член 8, 9, 10 и 12 од овој правилник, и
- зема мостри за постконтрола во согласност со член 28 од овој правилник.

(3) Амбалажата која веќе била официјално затворена и означена, а поради земање мостри била отворена органот за сертификарање повторно официјално ја затвара, така што, на официјалната етикета го отпечатува текстот: **“СЛУЖБЕНО ПРЕГЛЕДАНО”** и става печат од органот за сертификација.

(4) Доколку органот за сертификарање при прегледот утврди дека семенскиот компир не ги исполнува условите од овој правилник, ја одбива за несоодветната партија на семенски компир, издава решение со кое го одбива официјалното сертификарање на семенскиот компир, и му наредува на снабдувачот веднаш да ги врати официјалните етикети, со кои е означена одбиената партија на семенски компир.

(5) Одбиената партија на семенски компир, снабдувачот може повторно да ја доработи во согласност со член 5 став 2 од овој правилник и по доработката повторно да бара издавање на официјални етикети.

(6) Доколку семенскиот компир и по повторната доработка не ги исполнува условите од овој правилник, органот за сертификарање конечно ја одбива несоодветната партија на семенски компир и со решение му наредува на снабдувачот, компирот од несоодветните партии да го отстрани од складиштето на семенски компир.

(7) Доколку семенскиот компир е во согласност со условите од овој правилник, на пријавувачот му се издава сертификат за извршено испитување на доработен семенски компир во рок од три работни дена по извршениот преглед. Формата и содржината на сертификатот за извршено испитување на доработен семенски компир се дадени на Образец бр. 7 во Прилог 13, кој е составен дел на овој правилник.

Член 25

Издавање на конечен сертификат за официјално сертифициран семенски компир

(1) Семенскиот компир за кој со преглед е утврдено дека ги исполнува условите од овој правилник, се издава конечен сертификат за официјално сертифициран семенски компир.

(2) Формата и содржината на сертификатот за конечно официјално сертифициран семенски компир се дадени на Образец бр.10 во Прилог 16 кој е составен дел на овој правилник.

(3) Со семенскиот компир може да се тргува од денот на издавање на конечен сертификат за официјално сертифициран семенски компир.

Член 26

Повторно затварање и означување

(1) Семенски компир, кој бил официјално затворен и означен во согласност со овој правилник, не треба повторно да се затвори и означи без знаење на органот за сертификарање.

(2) Доколку снабдувачот ја препакува официјално затворената и означена партија односно дел од партијата на семенски компир, не треба за означување да ги употреби старите официјални етикети. Во тој случај треба да побара издавање на нови официјални етикети. Кон барањето за издавање на нови официјални етикети треба да се приложат етикетите кои биле предходно издадени за партијата на семенски компир, која треба да се препакува.

(3) Органот за сертификарање, за препакуван семенски компир издава нови официјални етикети и пред ставање во трговија врши преглед на препакуваниот семенски компир во согласност со член 24 од овој правилник и доколку се исполнети условите за тргување, издава официјален сертификат за семенски компир.

Член 27

Исклучоци за мали пакувања

(1) За мали пакувања на семенски компир, со нето маса до 10 kg не се применуваат одредбите од член 9, 10, и 11 став 2 и 3 од овој правилник.

(2) Во барањето за издавање на официјални етикети од член 22 од овој правилник, снабдувачот треба посебно да наведе дека планира семенскиот компир на кој се однесува барањето да го спакува и изнесе на пазар во форма на мали пакувања.

(3) Органот за сертифицирање на снабдувачот му издава соодветен број на официјални етикети за означување на мали пакувања. Официјалните етикети треба да се со боја, која е пропишана со овој правилник за одделна категорија на семе. Формата и содржината на етикетата се дадени на Образец бр. 9 во Прилог 15 кој е составен дел на овој правилник.

(4) По исклучок на одредбите од член 24 и член 25 од овој правилник за семенски компир во мали пакувања не се врши преглед на партиите пред тргување и издавање на сертификат за официјално сертифицирање. Во тој случај органот за сертифицирање кај снабдувачот врши преглед кога семенскиот компир во мали пакувања се подготвува за пазар. При прегледот органот за сертифицирање проверува дали семенскиот компир во мали пакувања ги исполнува условите од член 8 од овој правилник и од Прилог 5 од овој правилник, како и од партии на семенски компир за кои издал официјални етикети во согласност со овој член и зема мостри за постконтрола во согласност со член 28 од овој правилник.

IV. ПОСТКОНТРОЛА НА СЕМЕНСКИ КОМПИР

Член 28

Постконтрола

(1) За проверка на соодветноста на семенскиот компир, кој официјално е сертифициран односно со него се тргува на територијата на Република Македонија, надлежниот инспектор официјално зема мостри за постконтрола за одредување на сортната автентичност и чистота и здравствената состојба.

(2) Надлежниот инспектор зема мостри:

- од сите партии од семенски компир, кои се сертифицирани како предосновно или основно семе;
- од одреден дел на партии на семенски компир, кој е сертифициран како сертифицирано семе.

(3) Надлежниот инспектор зема мостри од одреден дел на партии од семенски компир кои се ставени во трговија, без оглед на категоријата и степенот, без оглед на државата на производство, односно официјално-то сертифицирање.

(4) Бројот и количината на земените мостри од став 2 од овој член зависи од резултатите од постконтролата од предходната година, согласно следната табела:

Мостри кои во предходната Година не одговарале (од вкупниот број на земени мостри)	Дел на официјално сертифицирани Партии кои се вклучени во Постконтрола во тековната година
Помалку од 0,50	5%
од 0,5% до 3,0%	10%
повеќе од 3%	20%

(5) По исклучок на став 4 од овој член, дел на официјално сертифицираните партии кои се вклучуваат во постконтролата во првата година по влегување во сила на овој правилник, процентот на извршената постконтрола е 10%.

(6) Мострите за постконтрола се земаат во согласност со методот наведен во точка В од Прилог 6 кој е составен дел на овој правилник.

(7) Мострите земени согласно став 2 и 3 од овој член од овој член се проверуваат со полски опити и лабораториски испитувања, кои ги вршат официјално овластени организации од Управата во согласност со прописите кои го регулираат семенскиот материјал од земјоделски растенија.

V. ЕВИДЕНЦИЈА НА УВЕЗЕНИОТ СЕМЕНСКИ КОМПИР

Член 29

Евиденција на увезен семенски компир

(1) Управата води евиденција за увезениот семенски компир, во која се внесуваат податоци за секоја партија на семенски компир која е поголема од 2 kg, и тоа за:

- видот;
- сортата;
- категоријата;
- државата на производство и органот кој го извршил надзорот;
- државата извозничка;
- увозникот, и
- количеството на увезен семенски компир.

(2) Евиденцијата од став 1 од овој член се води врз основа на податоците од решенијата за дозвола за увоз, во согласност со прописите кои го регулираат семенскиот материјал од земјоделски растенија.

VI. ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

Член 30

Трговија со семенски компир сертифициран пред стапување на сила на овој правилник

(1) Со семенски компир, кој бил ставен во трговија во мали пакувања, до влегувањето на сила на овој правилник може да се тргува до 31.12. 2009 година.

Член 31

Престанување на важноста

Со денот на влегување во сила на овој правилник, престануваат да важат одредбите од Прилогот - Единствени методи за вршење стручна и здравствена контрола над производството на земјоделското семе, глава IV, точка 4, кои се однесуваат на компир од Правилникот за начинот на вршење на стручна и здравствена контрола над производството на земјоделско семе („Службен весник на Република Македонија” бр. 13/76).

Член 32

Влегување во сила

Овој правилник влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Македонија”.

2009 година
Скопје

Министер,
Ацо Спасеноски, с.р.

ПРИЛОГ 1**МИНИМАЛНИ УСЛОВИ КОИ ТРЕБА ДА ГИ ИСПОЛНУВА СЕМЕНСКИОТ КОМПИР****1. Основното семе треба да ги исполнува следните услови:**

- а) бројот растенија заразени со црна нога, при официјалниот преглед на растенијата во вегетативниот период, не треба да надмине 2 %.
- б) бројот растенија, кои не се сортно автентични, во непосредно поколение, не треба да надминува 0,25 % и број на растенија на друга сорта, не треба да надмине 0,1 %.
- ц) бројот растенија кои покажуваат симптоми на лесни или тешки вирусни зарази, во непосредно поколение не треба да надмине 4 %.

2. Сертифицираниот семенски компир треба да ги исполнува следните услови:

- а) бројот растенија заразени со црна нога, при официјалниот преглед на растенијата во вегетативниот период, не треба да надмине 4 %.
- б) бројот растенија, кои не се сортно автентични, во непосредното поколение, не треба да надмине 0,5 % и бројот растенија на друга сорта не треба да надмине 0,2 %.
- ц) бројот на растенија кои покажуваат симптоми на тешки вирусни зарази, во непосредно поколение не треба да надмине 10 %. Лесен нежен мозаик, кој предизвикува само губење на бојата, но не и деформација на листовите, не се вбројува.

3. При оценување на поколението на сортата, заразена со хронична вирусна болест, помали симптоми кои предизвикал тој вирус, не се вбројуваат.**4. Дозволените отстапувања од Точката 1 ц, 2 ц и 3 се земаат во предвид само доколку вирусните болести ги предизвикуваат вирусите кои се присутни во Европската Унија.****5. Почвата каде се произведува семенскиот компир, не треба да е заразена со *Globodera rostochiensis* (Wollen weber, 1923) Behrens 1975.****6. Насадот не треба да е заразен со:**

- а). *Synchytrium endobioticum* (Schilb.) Percival.
- б) *Clavibacter michiganensis* ssp. *Spedonicus* (Spieckermann et Kotthoff) Davis et al. 1984.

ПРИЛОГ 2**МИНИМАЛНИ УСЛОВИ ЗА КВАЛИТЕТ НА ПАРТИЈА НА СЕМЕНСКИ КОПИР**

Партијата на семенски копир е до 20 000 кг $\pm$ 5%.

А. За семенскиот копир во поглед на примеси, оштетувања и болести дозволени се следните отстапувања:

1. Присуство на земја и други примеси,	2% од тежината
2. Суво и влажно гниење	1% од тежината,
освен доколку предизвикува <i>Synchytrium endobioticum</i> (Schilb.) Percival, <i>Clavibacter michiganensis</i> ssp. <i>Sepedonicus</i> (Spieckermann et Kotthoff) Davis et al. 1984 или <i>Pseudomonas solanacearum</i> (Smith) Smith.	

3. Надворешни оштетувања, деформирани или оштетени клубени	3% од тежината

4. Обична краставост на копирот	
Клубени зафатени на повеќе од една третина од површината	5% од тежината

Вкупно дозволено отстапување за Точките од 2 до 4 е до	6% од тежината
--	----------------

Б. Семенскиот копир не треба да е заразен со *Globodera rostochiensis* (Wollenweber, 1923) Behrens, 1975, *Synchytrium endobioticum* (Schilb.) Percival, *Clavibacter michiganensis* ssp. *Sepedonicus* *Sepedonicus* (Spieckermann et Kotthoff) Davis et al. 1984 или *Pseudomonas solanacearum* (Smith) Smith.

ПРИЛОГ 3**УСЛОВИ И БАРАЊА ЗА СТЕПЕНИ НА СЕМЕНСКИ КОПИР*****А. Општи услови и барања***

1. Семенскиот компир во поглед на здравствената заштита на растенијата треба да ги исполнува условите согласно законската регулатива за здравје на растенијата.
2. Семенскиот компир мора да потекнува од материјал кој ги исполнува условите од Дел Б од овој Прилог и дополнителните или построги услови од Делот Ц од овој Прилог.
3. Основниот семенски компир се распределува по определен степен:
 - Во **"ЕС степен 1"**, доколку освен општите услови од Точка 1 од овој Дел, се исполнети и условите од Дел Б од овој Прилог, освен условите од втората алинеа од Точка 3.3 од Дел Б од овој Прилог, и од Точка 1 од Дел Ц од овој Прилог.
 - Во **"ЕС степен 2"**, доколку покрај општите услови од точката 1 од овој Дел се исполнети условите од Дел Б од овој Прилог, освен условите од првата алинеа од Точка 3.3 од Дел Б од овој Прилог, како и Точка 2 од Дел Ц од овој Прилог.
 - Во **"ЕС степен 3"**, доколку освен општите услови од Точка 1 од овој Дел, се исполнети и условите од Дел Б од овој Прилог, освен условите од првата алинеа од Точка 3.3 од Дел Б од овој Прилог, како и Точка 3 од Дел Ц.

Б. Услови кои треба да ги исполнува изворниот (матичниот) материјалот од кој се добива семенскиот компир.

Доколку се употребуваат методи за микроразмножување, вклучувајќи ја и меристемската техника:

- 1.1. Изворниот (матичниот) клубен треба да е без следните штетни организми:
 - *Erwinia carotovora* var. *atroseptica*
 - *Erwinia chrysanthemi*
 - Вирус на свиткување на лисјата кај компирот
 - Компиров вирус А
 - Компиров вирус М
 - Компиров вирус S
 - Компиров вирус X
 - Компиров вирус Y

Исполнувањето на горните услови се утврдува со официјални испитувања или испитувања под официјален надзор, во согласност со соодветни методи.

- 1.2. материјалот, кој од изворниот (матичниот) клубен е размножен IN VITRO треба да ги исполнува условите од Точката 1.1. од овој Дел, освен условите

во поглед на задолжително официјално испитување или испитување под официјален надзор.

2. каде што се употребува методот за клонска селекција, изворното (матичното) растение и клубените кои потекнуваат непосредно од него треба да се:

- без штетни организми, наброени во Точката 1.1. од овој Дел;

Исполнувањето на условите од третата до осмата алинеа од Точка 1.1. од овој Дел се утврдува со официјални испитувања или испитувања под официјален надзор, во согласност со соодветни методи.

- Одгледани во посевот, кој ги исполнува условите од Точката 3 од овој Дел.

3. Насадот треба да ги исполнува следните услови:

- 3.1. да е на почва на која не се произведувал компир, барем три години;

- 3.2. да е изолиран од производот од понизок статус со соодветна изолациска оддалеченост; исполнувањето на овој услов се проверува со официјален преглед на полето;

- 3.3. Во поглед на црна нога:

- за "ES степен 1" – да е без црна нога,
- за "ES степен 2" и "ES степен 3": да има најмногу 0,25% растенија кои ги нападнала црна нога.

Исполнувањето на овој услов се проверува со официјален преглед на поле;

- 3.4. Да има најмногу 0.1% растенија кои покажуваат знаци на зараза со вируси; исполнувањето на овој услов се проверува со официјален преглед на поле, а во случај на сомневање се дополнува и со лабораториски испитувања на лисјата во согласност со соодветен метод;

- 3.5. Најмалку два пати да е официјално прегледан во случај во кои е пропишан официјален преглед на полето;

- 3.6. Да е предмет на одлука, за што понизок максимален број на размножувања со земање во предвид на условите на производство.

В. Дополнителни услови кои треба да ги исполнува посевот и партиите на семенски компир, за основен семенски компир

1. "ES степен 1",

- 1.1. Посевот треба:

- 1.1.1. Да е на почва на која не се произведувал компир барем 3 години,

- 1.1.2. Да е без растенија нападнати од црна нога, исполнувањето на овој услов се проверува со официјален преглед на полето;

- 1.1.3. Да има најмногу 0.5% растенија кои покажуваат знаци на зараза со вируси; исполнувањето на овој услов се проверува со официјален преглед на полето; а во случај на сомневање се надополнува со испитување на лисјата во лабораторија во согласност со соодветен метод;

1.1.4. Најмалку два пати да е официјално прегледан во случаи кај кои е пропишан официјален преглед на поле,

1.1.5. Да е предмет на одлука, за што понизок максимален број на размножувања со земање во предвид на условите на производство.

1.2. Партијата не треба:

1.2.1. да содржат повеќе од 1% земја или други материи од тежината на партијата; исполнувањето на овој услов се проверува со официјален преглед;

1.2.2. да содржат повеќе од 0.5% заразени со суво или влажно гниење од тежината на клубените; исполнувањето на овој услов се проверува со официјален преглед;

2. "ES степен 2",

Важат условите одредени во Точка 1 од овој Дел, освен условите од Точката 1.1.2.

Во поглед на заразата со црна нога, важи следниов услов: да има најмногу 0.5% зафатени растенија со зараза.

3. "ES степен 3",

Важат условите одредени во Точка 1 од овој Дел, освен услови од Точка 1.1.2. и 1.1.3.

Во поглед на заразата со црна нога, важи следниот услов: да има најмногу 1% зафатени растенија со зараза.

Во поглед на заразите со вируси важи следниов услов: да има најмногу 1% од растенијата кои покажуваат знаци на зараза.

ПРИЛОГ 4**МЕТОДИ НА СЕЛЕКЦИЈА НА ОДРЖУВАЊЕ НА ПРОИЗВОДСТВО НА
ПРЕДОСНОВНО СЕМЕ ПО МЕТОД IN VITRO ИЛИ СО КЛОНСКА
СЕЛЕКЦИЈА****1. ЦЕЛ**

За обезбедување на квалитетен предосновен семенски компир, кој е сортно автентичен и во кој што одредени штетни организми не се присутни, односно се присутни во границите, пропишани во условите за сертификација во Прилог 5, одржувачот на сортата треба да врши селекција за одржување, пропишана со овој метод. Пропишаниот метод за селекција за одржување е дел од постапката за официјално сертифицирање на семенски компир.

**2. СЕЛЕКЦИЈА ЗА ОДРЖУВАЊЕ И ПРОИЗВОДСТВО НА
ПРЕДОСНОВНО СЕМЕ ПО МЕТОД IN VITRO.****2.1. Избор на претставници за изворни (матични) растенија**

Претставниците за изворни (матични) растенија се одбираат од семенски насад за кој бил употребен сертифициран семенски компир од категорија на предосновно семе од степен "S" или повисок степен на одгледување. Кај нови сорти, претставниците за изворни растенија се избираат од најквалитетен материјал за селекција. Се одбираат клубени или растенија кои визуелно мора да се сортно автентични. Избраните клубени прво се засадуваат и од нив се одгледуваат растенија. На избраните растенија или клубени не треба да има присуство на штетни организми, од условите за сертифицирање наведени во Точката А од Прилог 5.

2.2. Потврдување на матични (изворни) растенија

На избраните растенија и на растенијата кои пораснале од избраните клубени се отстрануваат врвните делови и после стерилизација се пренесуваат во IN VITRO услови. По внесувањето во IN VITRO услови, избраните изворни (матични) растенија се тестираат за присуството на штетни организми од условите за сертифицирање, наведени во Точката А. 2 од Прилог 5.

Мострите од избраните матични растенија за тестирање на присуство на наведените штетни организми, ги зема органот за сертифицирање. Земените проби ги тестира овластена лабораторија. Доколку со тестирањата се утврди присуство на било кој штетен организам, избраните матични растенија се одбиваат и отфрлаат. Избраните изворни растенија кај кои сите резултати од

тестовите се негативни, се потврдуваат како матични растенија, доколку се исполнети условите за изворен материјал од Точката А од Прилог 5.

2.3. Размножување на изворни (матични) растенија IN VITRO.

Одделни потврдени изворни (матични) растенија се пренесуваат во лабораторија во одделни простории кои се наменети само за размножување на растенија IN VITRO. Секое растение претставник и неговото потомство кое е размножено IN VITRO, претставува свој извор. Изворите се размножуваат одвоено 4-6 недели и тоа така што дел од растението се расекува на нодии од кои се одгледуваат мали растенија или микроклубени. Размножувањето не треба да тече, така да се прават калуси. Изворите се обновуваат на секои 2-3 години.

Во периодот на размножување на растенијата IN VITRO, органот за сертификација зема моистри од растенијата за тестирање на штетните организми од Точка А. 2. од Прилог 5. Земањето на моистрите се врши најмалку два пати годишно. Тестирањето на земените проби ги вршат овластени лаборатории. Доколку со тестирањето се потврди присуство на штетен организам од Точка А.2. од Прилог 5, целиот материјал, размножен од тој извор се одбива и отфрла.

Сортната автентичност се утврдува со помош на службен опис на сортата, кој бил основа за запишување на сортата во Националната сортна листа.

2.4. Производство на предосновно семе по методот IN VITRO

Растенијата и микроклубените кои се размножени IN VITRO, се засадуваат во заштитен простор (расадник, пластеник, жичана конструкција), кој треба да е заграден така да оневозможува пристап на преносителите на вирусните заболувања. Пред садењето мора да се спроведат мерки со кои се обезбедува во супстратот, односно во почвата да нема присутни штетните организми од точката А.3. од Прилог 5. Присутноста на компирови цистотворни нематоди во почвата, односно супстратот, се проверуваат со тестирање на проби кои ги врши дијагностичка лабораторија. Растенијата и микроклубените од еден извор се садат одвоено, така да секој извор претставува свој семенски насад. Доколку се садат растенија и микроклубени од ист извор во различни објекти, тоа се различни семенски насади.

Во време на вегетативниот период во насадите се спроведуваат препорачаните агротехнички мерки и мерки за спречување на појава и ширење на штетни организми, како што се: употреба на соодветни фитифармацевтски средства, употреба на заштитна облека дезинфекција или менување на облеката и обувките, дезинфекција на алатот и опремата, употреба на вода од водовод.

Од растенијата и микроклубените се произведуваат микроклубени, кои можат во заштитениот простор уште еднаш да се размножат и со соодветна технологија повторно да се произведат микроклубени.

Органот за сертификација во постапката за официјално сертифицирање на микроклубените во насадите во заштитениот простор, врши здравствени прегледи, кои опфаќаат утврдување на штетните организми, наведени во условите за сертификација на семенски компир, во Точка Б.1. од Прилог 5 и во Табелата 1. од

Точката Б.2. од Прилог 5 (предосновно семе од степен IS) и земање на проби по случаен избор од најмалку 20% од растенијата за тестирање на вирусите PVA, PVM, PVS, PVX, PVY и PLRV. Притоа може одделни земени проби да се состават во збирни-просечни проби. При ископувањето се земаат проби на миниклубени за дополнителна контрола на здравствената состојба по ископување, миниклубените произведени во првата и втората година се сертифицираат како предосновно семе од степен IS, ако ги исполнуваат условите за сертифицирање.

3. Селекција за одржување и производство на предосновно семе со клонска селекција

Постапката за производство на предосновно семе со клонска селекција, започнува со земање на претставници за изворни растенија од семенскиот насад, во кој се произведува семенски компир, најмалку од категоријата предосновно семе од степен S2. Критериумите за избор се исти со критериумите за избор на растенија претставници за изворни растенија, наведени во Точка 2.1. Претставниците за изворни растенија се тестираат односно визуелно се утврдува дали имаат присуство на штетни организми од Точката А од условите за сертификација.

Сертифицираните изворни растенија се размножуваат одвоено. Од секое изворно растение во првата година се произведува клон I, потоа клон II и во третата година клон III. Клоновите III се составуваат како збирни-просечни клонови III. Органот за сертификација врши прегледи на насадите на клон I, клон II и III, и тоа исто како при официјално сертифицирање на семенски компир.

Визуелно се утврдува присуството на штетни организми, наведени во условите за сертификација на семенски компир во точката Б.1. и во табелата 1 од точката Б.2. за предосновно семе од степенот IS. Доколку во насадот на клон I, клон II и клон III се утврди едно заразено растение, целиот клон се отфрла.

Кај одделните клонови, контрола на здравствената состојба по ископувањето не се врши, а пробата за дополнителна контрола на здравствената состојба по ископувањето, се зема од составените клонови III. Збирните-просечни клонови III по правило се сертифицираат како предосновно семе од степенот S1, а може и од понизок степен, доколку условите за сертифицирање во степенот S1 не се исполнети.

4. Метод за тестирање на мостри од почвата односно супстратот, растенијата и клубените

При тестирања за присуство на штетни организми во мострите на почва, односно супстрат, растенија или клубени, се применуваат методи кои ги препорачува Европската и Медитеранската организација за заштита на растенијата (EPPO), односно други меѓународно признати методи.

5. Водење на евиденции

Во сите фази на селекцијата за одржување се водат евиденции за извршените постапки и мерки, за земање на мостри и резултатите од тестирањата за присуството на штетни организми, како и за бројот на одгледаните растенија или микроклубени, за бројот на произведени миниклубени.

Евиденциите се водат одделно за секој извор, односно секој семенски насад во заштитен простор. Евиденциите треба да се дадат на увид на органот за сертификација, кој ги врши прегледите во постапката за службено сертифицирање на изворното семе.

ПРИЛОГ 5**УСЛОВИ ЗА ОФИЦИЈАЛНО СЕРТИФИЦИРАЊЕ НА СЕМЕНСКИ КОМПИР****А. Услови за изворен материјал**

1. Изворниот материјал за производство на предосновен семенски компир (изворни растенија, како и растенија и микроклубени одгледани IN VITRO), треба да е сортно автентичен, без знаци на присуство на било кој бактериски, габни или вирусни штетни организми.
2. Со задолжително тестирање на претставниците за изворни растенија и со периодично тестирање на изворниот материјал, односно со визуелен преглед, мора да се утврди дека во него не се присутни следните штетни организми:
 - бактерии: *Clavibacter michiganensis* subsp. *Sepedonicus*, *Ralstonia solanacearum*, *Erwinia* ssp.
 - Вируси и вироиди: PSTVd, PLRV, PVA, PVM, PVS, PVX, PVY, PVV, TBRV, AMV, CMV, PAMV, RMTV, TMV, TRV, ToMV, TSWV, Компиров латентен вирус и TVNV.
3. Во супстратите, кои се употребуваат при размножување на изворен материјал, не треба да има присуство на нематодите: *Globodera rostochiensis*, *Globodera pallida*, *Ditylenchus destructor*, *Meloidogyne chitwoodi*, *Meloidogyne fallax* и габа *Synchytrium endobioticum*.
4. При проверка на сортната автентичност, не треба да се утврдат растенија со карактеристики кои суштински отстапуваат од официјалниот опис на сортата.

Објаснувањето на ознаките на вирусите, имињата на штетните организми, нивните распределби во групи, односно болестите кои ги предизвикуваат, наведени се во Точката Ц од овој Прилог.

Б. Услови за семенски насади и за партии на семенски компир на пазарот***I. Штетни организми кои не треба да се присутни во почвата, во семенските насади и во партиите на семенскиот компир на пазарот***

1. Со тестирање во овластена лабораторија, треба да е потврдено дека во почвата нема присуство на компирови цистотворни нематоди: *Globodera rostochiensis* и *Globodera pallida*.
2. Во семенските насади, во почвата и партиите на семенскиот компир на пазарот не треба да има присутни:
 - бактерии: *Clavibacter michiganensis* subsp. *Sepedonicus*, *Ralstonia solanacearum*
 - габи: *Synchytrium endobioticum*
 - вируси и вироиди: не европски вируси, *Potato spindle tuber viroid* (PSTVd)
 - нематоди: *Globodera rostochiensis*, *Globodera pallida*, *Ditylenchus destructor*, *Meloidogyne chitwoodi*, *Meloidogyne fallax*
 - инсекти: *Phthorimaea operculella*.
3. Во семенските насади, односно во почвата или партиите на семенски компир на пазарот не треба да се присутни штетните организми од списокот на штетни организми, кои на одредено подрачје уште не се присутни, односно нивната присутност е под посебен надзор и компирот може да биде значаен домаќин, како што се: *Phoma andina*, *Puccinia pitteriana*, *Thecaphora solani*, *Potato stolbur phytoplasma* I *Tomato spotted wilt tospovirus* (TSWV).

II. Штетни организми кои во семенските насади и во партиите на семенски компир на пазарот можат да се присутни до одреден процент и други услови за сертифицирање

1. Со визуелни прегледи на семенските насади треба да е утврдено дека штетните организми во семенските насади се присутни најмногу до процентот одреден за соодветна категорија и степен на семенски компир во Табела 1. (Услови за официјално сертифицирање на семенски компир), и дека се исполнети другите минимални услови, одредени во Табела 1 за сертифицирање на семенски компир во соодветна категорија и степен.
2. Со контрола на здравствената состојба по ископувањето, треба да се утврди дека вирусите, одредени во Табелата 1 во Точката 2, не се присутни над процентот одреден во таа табела за соодветната категорија и степен. Здравствената состојба се утврдува визуелно, а кај предосновното и основното семе и со тестирање. Кај предосновното семе со тестирањето се проверува присуството на вирусите: PVA, PVM, PVS, PVX, PVY и PLRV, а кај основното семе само вирусите: PVY и PLRV. Кај сертифицираното семе, присуството на вируси се тестира само во исклучителни случаи.

3. При преглед пред тргување, треба да е утврдено дека за одделна категорија и степен на семенски компир, се исполнети условите наведени во Табела 2. (Услови за партии на семенски компир на пазарот).

Објаснувањето на ознаките на вирусите, имињата на штетните организми, нивната распределба во групи, односно болестите кои ги предизвикуваат, се наведени во Точката Ц од овој Прилог.

В. Ознаки на вируси, имиња на штетни организми, распределба на штетните организми во групи и болестите кои ги предизвикуваат штетните организми.

1. Бактерии:
 - *Ralstonia solanacearum* (Smith, 1986) Yabbuchi et al. – кафеаво гниење на компирот
 - *Clavibacter michiganensis* subsp. *sepedonicus*, (Spieckermann & Kotthoff) Davis et al.) – прстенесто гниење кај компирот
 - *Erwinia carotovora* ssp. *atroseptica* (van Hall) Dye), *Erwinia carotovora* ssp. *carotovora* (Jones) Bergey et al. и *Erwinia chrysanthemi* Burkholder et al. – црна нога и меко гниење на клубените
2. Габи:
 - *Synchytrium endobioticum* (Schilb.) Perc. – компиров рак
 - *Thanatephorus cucumatis* (Frank.) Donk (*Rhizoctonia solani* Kuhn) – бела нога
 - *Pythium ultimum* Trow. – влажно гниење на клубените
 - *Fusarium* ssp. – бело гниење на клубените
 - *Phytophthora infestans* de Bary – компирова мувла
 - *Streptomyces scabies* (ex Thaxter, 1892) – обична краставост на клубенот
 - *Spongospora subterranean* (Wallr.) Lagerh. – краставост со прав
 - *Colletotrichum coccodes* (Wallr.) – црни точки на клубенот
 - *Spondylocadium atroirens* Harz.
 - *Verticillium albo-artum* Reinke in Berth-
 - *Verticillium dahliae* Kleb. –
 - *Phoma andina* Turkensteen
 - *Thecaphora solani* Barrus
 - *Puccinia pitteriana* Hennings
3. Вируси, вироиди, фитоплазми:
 - PSTVd (Potato spindle tuber viroid) – виرويد кој ги прави клубените вретенести
 - PLRV (Potato leafroll luteovirus) – вирус кој предизвикува виткање на лисјата
 - PVA (Potato A potyvirus) – компиров вирус А
 - PVM (Potato M carlavirus) – компиров вирус М
 - PVS (Potato S carlavirus) – компиров вирус S
 - PVX (Potato X protovirus) – компиров вирус X
 - PVY (Potato Y protyvirus) – компиров вирус Y
 - TBRV (Tomato black ring nepovirus)
 - TSWV (Tomato spotted wit tospovirus)

- AMV (Alfalfa mosaic alfamovirus= sin. Potato Calico virus)-вирус на луцеркин мозаик
- CMV (Cucumber mosaic cucumovirus)-вирус на мозаик кај краставица
- PAMV (potato aucuba mosaic protexvirus)-аукуба мозаичен вирус на компирот
- PMTV (Potato mop-top furovirus)-моп-топ вирус на компирот
- PVV (Potato V potyvirus)-компинов вирус V
- TMV (Tobacco mosaic tobamovirus)-вирус на тутунски мозаик
- TNV (Tobacco necrosis necrovirus)-тутунски некротичен вирус
- TRV (Tobacco rattle tobavirus)
- ToMV (Tomato mosaic tobamovirus)
- TVNV (Tobacco veinal necrosis)
- Potato stolbur phytoplasma

4. Нематоди:

- Globodera pallida (Stone) Behrens-бела цистотворна компирова нематода
- Globodera rostochiensis (Wollenweber) Behrens-жолта или златна цистотворна компирова нематода
- Meloidogyne chitwoodi Golden et al.-колумбиска нематода на коренските јазли
- Meloidogyne fallax Kaessen
- Ditylenchus destructor Thorne

5. Инсекти:

- 6. Phthorimaea operculella Zeller-компинов молец

Табела 1: Услови за семенските насади

Категорија	Предосновно семе		Основно семе		Сертифицирано семе		
Степен	IS	S1 S2	Se1 Se2	E	A	B	C
1. Преглед на семенски насад	% растенија						
а) Сортна чистота-растенија на страни сорти	0	0	0.05	0.05	0.1	0.1	0.1
б) Црна нога и мек гнилеж на клубените (Erwinia spp.)	0	0	0	0.1	0.5	1.0	1.0
ц) Бела нога (Thanatephorus cucumeris=Rhizoctonia solani)	0	1	2	3	6	8	12
д) Други болести пред венење (Colleotrichum cochooides, Verticilium albo-atrum, Verticilium dahliae, Fusarium spp.) заедно	0	2	2	3	6	8	8
е) Вируси заедно:	0	0.03.	0.05	0.5	2	3	6

-од тоа							
-знаци на тежок мозаик и линиски шарки (PVY, PVA, PVX и/или PVX) и знаци на виткање на лисјата (PLRV) заедно најмногу:	0	0.03	0.03	0.1	0.25	0.5	1.5
-знаци на благ/лесен мозаик (PVA, PVM, PVX, или PVS) заедно најмногу:	0	0.03	0.05	0.5	2	3	6
- RAMV и AMV заедно најмногу:	0	0	0	0	0.01	0.01	0.01
ф) Празни места:	-	1	2	3	5	10	15
г) Зараснато во плевел (%)	-	10	10	10	10	10	10
х) Вредносен број (2)	0	3	4	8	15	30	65
2) Контрола по ископување на клубените (3)	0	0.5	0.5	2	4	7	10

(1) процент на покриеност на површината со плевели

(2) Бројот се утврдува така, што утврдениот процент се множи со факторот:

- тешки вируси: 25

- лесен мозаик и други вируси: 2

- останато: 1

(3) Подетално определување на критериумите при контрола по ископувањето:

- предосновно семе: степенот на заразеност се одредува со методот ELISA и тоа за вирусите на компирот A, X, S, M, Y и за вирусот на свиткување на лисјата,

- основно семе: степенот на заразеност се одредува со визуелна оценка на тешки и лесни мозаици и знаци на свиткување на лисјата предизвикани од вируси и дополнително со методот ELISA за компиров вирус Y и вирусот на свиткување на лисјата од компирот,

- сертифицирано семе: степенот на заразеност се определува со визуелна оценка за тешки мозаици и знаци на свиткување на лисјата предизвикани од вируси, лесни мозаици кои не предизвикуваат свиткување на работ на лисјата, не се вбројуваат, а дополнително по потреба со методот ELISA се одредува компировиот вирус Y, и вирусот на свиткување на лисја на компирот.

Табела 2: Пазарни услови за партиите семе од компир

Категорија	Предосновно семе		Основно семе и сертифицирано семе
Степен	IS	S1, S2	Сите степени
	Во % на тежината на клубени		
Влажно гниење на клубените, бело гниење, компирова мувла (Pythium ultimum,	0	(1)	0.5

Fusarium ssp., Phytophthora infestans) заедно			
- од тоа компирова мувла најмногу	0	(1)	1 клубен на 100 kg (<35 mm) 1 клубен на 50 kg (<35 mm)
Бела нога (Thanatephorus cucumeris =Rhysoctonia solani)	(1)	10 (2)	25 (2)
Сребровиден (Spondylocadium atrovirens)	(1)	5 (3)	10 (3)
Обична краставост на компирот (Spongospora subterranea)	0	(1)	1.5 (4)
Некрози, вклучувајќи и зрази со TRV или MTV кои опфаќаат до 1/10 од пресекот на клубенот	0	0	2
Оштетувања поради ниски или високи температури	0	0	0
Клубени од други сорти	0	0	Осн. Семе 0.05, Сер. Семе 0.1
Примеси (%)	0.5	1	1
Деформации на клубените, површински оштетувања	3	3	3

- (1) По правило не се појавува, исклучиво треба да се најде одделно клубен со знаци.
- (2) (2) Клубени со површина покриена со склероции до 5 % по скалата за Бела нога објавени во Прилог VIII, UNECE STANDARD S-1 за семенски компир
- (3) Клубени со зафатена површина над 25 %, а останатите се под таа граница
- (4) Оцена по скала за обична краставост:
 - 1,5 - клубени покриени со красти до 1/16 од површината (33% клубени без крастички, останатите имаат од 2 до 4 плитки красти)
 - 2,5 – клубените се покриени со красти до 1/8 од површината (повеќето клубени се со красти, на секој клубен можно е од 5 до 10 красти)

ПРИЛОГ 6**ОФИЦИЈАЛНО СЕРТИФИЦИРАЊЕ НА СЕМЕНСКИ КОМПИР
ПОСТАПКИ И МЕТОДИ НА РАБОТА ПРИ ПРЕГЛЕДИ НА СЕМЕНСКИ
НАСАДИ И ПРЕГЛЕДИ НА СЕМЕНСКИ КОМПИР ПРЕД ТРГУВАЊЕ**

Прегледите во постапката за официјално сертифицирање на семенски компир од категориите основно семе и сертифицирано семе, ги врши едно лице (сертификатор), а категориите на предосновно семе две стручни лица (сертификатори).

А. Прегледи на семенски насади**1. Постапки**

Прегледот на семенскиот насад опфаќа преглед на документацијата и евиденциите, прегледи на семенски насади и почвата во 100-метарски изолациски појас, преглед на можни други насади на компир кои припаѓаат на местото на производство, земање на мостри од растенијата и почвата во случај на сомневање за присуство на карантински штетни организми, земање на мостри од клубените за контрола на здравствената состојба по ископување, како и составување на записник за извршените прегледи. При производство на семенски компир под прекривна ткаенина од степенот IS, сертификатот го врши прегледот во согласност со можностите кои ги дозволува прекривката.

1.1 Преглед на документацијата

Прегледот на документацијата се состои од преглед на:

- доказите за потеклото на употребеното семе (официјални етикети, сертификати за официјално сертифицирање, односно на други официјални документи за семенскиот компир),
- евиденциите за насадот, употребената технологија на производство и спроведените агротехнички и други мерки во насадот.

1.2. Преглед на семенскиот насад и 100-метарски изолациски појас

Во секој семенски насад се врши најмалку четири прегледи. Сертификаторот го прилагодува времето и обемот на секој преглед во зависност од фазата на развојот на растенијата во насадот. Во поглед на состојбата на насадот, по потреба врши и дополнителни прегледи. При секој преглед на семенскиот насад и 100-метарскиот изолациски појас сертификатот треба да ја:

- утврди вистинската површина на семенскиот насад и да провери дали семенскиот насад во целина е на почва која предходно е прегледана за присуство на компирови цистотворни нематоди,
- утврди густината на садењето (препорачана густина на садење е од 55000 до 60000 растенија /ha, зависно од сортата) и да провери дали клубените пред сеидбата биле сечени,

- го утврдува процентот на празни места и ја оценува хомогеноста на насадот,
- утврди сортната автентичност и чистота,
- провери изолација на семенскиот насад,
- визуелно да ја утврдува здравствената состојба (присуство на штетни организми) во насадот и во 100-метарскиот изолациски појас,
- од насадот или 100-метарскиот изолациски појас зема мостри од почвата, растенијата односно клубените за тестирање во случаи на сомневање за присуство на карантински штетни организми,
- оценува општата состојба на семенскиот насад и зарастеноста со плевели,
- проверува дали во семенскиот насад биле правилно и правовремено спроведени одредените мерки,
- врши пробно ископување на клубени, за да ја утврди нивната здравствена состојба и да одреди рок за уништување на компировите стебла и да го оцени приносот на семенскиот компир,
- утврди дали уништувањето на компировите стебла било извршено и да го оцени квалитетот и правовременоста на уништувањето, односно,
- зема мостри на клубени за контрола на здравствената состојба по ископувањето на семенски компир.

1.3. Други прегледи

На местото на производство, сертификатот може да ги изврши и следниве прегледи:

- преглед на можни други насади на компир кои припаѓаат на местото на производство,
- преглед на складиштето на семенски компир.

2. Методи

2.1. Утврдување на изолацијата на семенскиот насад

Изолацијата на семенскиот насад, сертификатот ја утврдува така што во 100-метарскиот изолациски појас ги прегледува одделно можните други насади на компир и растенија домаќини на компировите штетни организми.

Изолацијата на семенскиот насад е соодветна доколку насадите од компир во 100-метарскиот изолациски појас во поглед на присуството на штетните организми, се соодветни на условите за сертифицирано семе од степен А, наведени во условите за сертификација на семенски компир во точката Б1. и во табелата 1 од точката Б II, од прилог 5.

2.2 Утврдување на сортната чистота, процентот на растенијата со знаци на штетни организми, густината на садење и процентот на празни места, одредување на контролни единици.

Сортната чистота, процентот на растенијата со знаци на штетни организми, густината на садење и процентот на празни места, сертификатот ги утврдува на контролната единица. Контролната единица е дел од насадот избран по случаен избор од 400 растенија компир, и тоа така што секој ред во контролната единица да брои од 20 до 40 растенија, зависно од должината и широчината на насадот.

Контролните единици ги одредува сертификатот на различни места во насадот, така да претставуваат просек на насадот. Бројот на контролните единици кои ги одредил и прегледал, зависи од големината на насадот. Во насадот со големина од 5 хектари, прегледува најмалку една контролна единица на хектар, а во насадите поголеми од 5 хектари, прегледува барем 6 (шест) контролни единици.

Местата во семенскиот насад каде што растеле заразени растенија на компир, кои пред прегледот биле отстранети од насадот, сертификатот ги брои како празни места.

Местата на кои, после отстранувањето на заразените растенија во почвата, останале клубени, сертификатот ги вбројува во силно заразени растенија.

2.3. Земање на проби на клубени од семенски компир за контрола на здравствената состојба по ископување

Сертификаторот зема проби на клубени од семенскиот компир за контрола на здравствената состојба по ископување на клубените.

Пробите ги зема по правило во складиштето, или од семенскиот насад, доколку земањето на мострите во складиштето, заради неископан компир не е можно.

Сертификаторот зема репрезентативна проба за контрола по ископување на клубените и сместувањето во складиште, така да од секоја партија на семенски компир зема една или повеќе проби по 110 клубени. Бројот на пробите зависи од големината на партијата и од категоријата на семенски компир. Кај предосновното семе од степенот S1 и S2, како и кај основното семе, зема по една проба на секои 10000 kg, а кај сертифицираното семе, по една проба на секои 20000 kg. Пробите ги зема од складишните единици (контејнери, сандаци, вреќи), одбрани по случаен избор и тоа по 10 клубени од единица, доколку зема моистри од поголеми сандаци или контејнери (од 700 до 1000 kg), односно по 5 клубени доколку ги зема мострите од вреќи или помали единици.

Репрезентативната проба за контрола по ископувањето на клубените ја зема од семенскиот насад така што, зема една или повеќе проби од по 110 клубени и тоа по еден клубен од случајно избрани растенија од различни места во насадот, при што треба да се опфатени и растенијата во крајните редови, кои се во близина на други насади на компир. Бројот на земените моистри зависи од големината на насадот и од категоријата на семенскиот компир. Кај предосновното семе од степенот S1 и S2, како и кај основното семе, зема 2 (две) проби, доколку површината на семенскиот насад е до 1 ha, 3 (три) проби од насад со големина од 1 до 3 ha, и 5 (пет) проби од насад со големина од 3 до 10 ha. Од насад кој е поголем од 10 ha, зема 6 (шест) проби. Кај сертифицирано семе зема една проба од насад со големина од 1 ha, 2 (две) проби од насад со големина од 1 до 3 ha, пет проби од насад со големина од 3 до 10 ha, а од насад поголем од 10 ha, зема најмалку 6 (шест) проби.

Кај предосновното семе од степенот IS (производство на мини клубени во заштитен простор) од секој семенски насад, односно секоја партија на семе, се зема по една проба од по 110 клубени на количество до 20000 клубени, односно по две проби од по 110 клубени кај поголем број на клубени.

2.4. Утврдување на здравствената состојба на семенскиот компир по ископување

Со посебен нож се реже апикалниот (врвниот) дел на клубените и 15 минути се потопуваат во раствор на гиберелинска киселина (1 ppm GA 3), за да се прекине периодот на мирување. За третирање на 100 клубени се употребува 1.5 ml од растворот. Клубените кои преку ноќ се исушиле, се засадуваат така што клубените од една проба сигурно се одделени од клубените од друга проба. Одделните клубени од истата проба се засадуваат одделно и во саксии или во почва, на растојание најмалку од 10 cm.

Клубените се садат на почетокот на месец август. Кога растенијата соодветно се развијат, на сите мостри визуелно се утврдува присуството на штетни организми, наведени во Условите за сертификација од Точката Б.1. и во Табелата 1 од Точката Б.П. од Прилог 5. Прегледи се вршат два до три пати. Кај мострите земени од основното семе, се врши тестирање за присуство на вирусите: PLRV и PVY. Кај пробите земени од предосновното семе, визуелно се утврдува присуството на штетни организми и задолжително е тестирањето од вирусите: PVA, PVM, PVS, PVX, PVY и PLRV.

Сите тестирања ги врши овластена лабораторија.

Б. Преглед на партии семенски компир пред тргување-постапка и методи

1. Постапка

Сертификаторот ја прегледува секоја партија на доработен семенски компир. При прегледот зема проби од клубените за да се утврди дали семенскиот компир е соодветен на условите за трговија.

Прегледот на партијата на доработен семенски компир пред тргување, опфаќа:

- Преглед на документацијата и евиденциите,
- Преглед на складиштето и земање на проби од клубените,
- Утврдување на присуството на штетни организми кај клубените, оштетувања односно деформации на клубените,
- Утврдување на исполнувањето на другите услови за сертификација на партиите семенски компир,
- Составување на записник за извршениот преглед.

3. Метод

Земање и преглед на мостри од клубените семенски компир. Пробите на клубени од партија доработен семенски компир, се земаат по следните правила:

- Доколку единицата на пакување во партијата на семенски компир е со нето маса од заклучно 50 kg (вреќи), се прегледува секоја дваесетта единица, по правило не помалку од 3 (три) и не повеќе од 10 (десет) единици,
- Доколку вреќите се ставени на палети, се прегледува една вреќа на палетата, одбрана по случаен избор (вреќите на палетата по потреба се преместуваат за да се овозможи пристап до вреќата одбрана по случаен избор),
- Доколку единицата на пакување во партија на семенски компир е со нето маса над 50 kg, се прегледува секоја четврта единица, по правило не помалку од 2 (две) и не повеќе од 5 (пет) единици; треба да е обезбеден пристап до сите единици на пакувањето.

Од секоја прегледана единица на пакување, се зема проба по 200 клубени, се проверува големината на клубените и се утврдува уделот на примесите, дали има клубени од други сорти, дали се оштетени односно деформирани клубените, како и дали има клубени на кои се присутни штетни организми. Пред прегледот, клубените мора да се измијат со вода. За утврдување на одредени штетни организми, односно оштетувања на клубените, се пресекуваат најмалку 100 клубени.

В. Постконтрола

За постконтролата, во согласност со Чл. 33 од овој правилник, од одреден број партии на семенски компир за постконтрола, се земаат проби од по 110 клубени. Во следната вегетативна сезона од таа проба се засадуваат по 100 клубени за вегетативна проба. Одделната проба се засадува на парцела, во четири реда од по 25 растенија, со густина на садење од 5 растенија/m². Подготовката на почвата и технологијата на производство треба да се во согласност со препорачаната технологија за производство на компир во Македонија. Оценувањето на растенијата треба да се изврши во период кога штетните организми на растенијата најдобро се гледаат, сепак пред појавување на примарните зарази со вируси. При оценување се утврдува сортната автентичност и чистотата, никнењето, процентот на растенија со знаци на црна нога, бела нога, вирус на компировите лисја, тежок и лесен мозаик. По потреба се врши тестирање на растенијата за присуство на вирусите: PVA, PVM, PVS, PVX, PVY, PLRV.

**Прилог 7
Образец 1****ПРИЈАВА
За официјално сертифицирање на семенски насади компир за
предосновно семе**

1. Снабдувач:_____
2. Место и единица на производство:_____
3. Објекти или земјиште каде се произведува предосновното семе:_____
4. Предходни посеви на пријавеното земјиште во изминатите 4 години:_____
5. Семенски насад во објектот или земјиштето (сорта, категорија и степен, количество на употребено семе, рок на садење и густина на садење):_____
6. Начинот на добивање (метод на селекција) или потеклото на употребеното семе, доколку снабдувачот го добил изворниот материјал од одржувачот на сортата, а доколку одржувачот е од друга држава-државата производител и органот кој го извршил официјалниот преглед:_____
7. Број и дата на записникот за одобрување за садење на семенскиот компир:_____

Место и датум**Пријавувач**

Прилог 8
Образец 2**ПРИЈАВА**
За официјално сертифицирање на семенски насади компир
за основно и сертифицирано семе

1. Снабдувач: _____
2. Место и единица на производство: _____
3. Број и дата на записникот за одобрување на садење на семенскиот компир: _____
4. Предходни посеви на пријавеното земјиште во изминатите 3 години: _____
5. Семенски насад во објектот или земјиштето (сорта, категорија и степен, количество на употребено семе, рок на садење и густина на садење): _____
6. За потеклото на употребеното семе: (број на партија на употребеното семе и сериски број на официјалните етикети со кои било означено употребеното семе): _____
7. Посебни услови во поглед на сертифицирањето: доколку се работи за семе на заштитена сорта или доколку се работи за производство на семе кое се размножува за странски нарачател: _____

Место и датум**Пријавувач**

Прилог 9
Образец 3**ЗАПИСНИК****За извршена стручна контрола на семенски насади од компир****I. Податоци за снабдувачот**

1. Снабдувач _____
2. Адреса _____ Регистарски број _____
3. Место и единица на производство _____

II. Податоци за потекло на смето

1. Вид _____
2. Сорта _____
3. Категорија/степен _____
4. Потекло на употребеното семе (број на сертифицирање) _____

III. Податоци за семенскиот посев

1. Површина _____ ha
2. Преткултура (во последните три години) _____
3. Парцела бр. _____
4. Дата на сеидба _____
5. Фаза на растенијата при прегледот _____
6. Просторна изолација _____ m
7. Чистота на сортата _____ %
8. Присуство на други видови _____ %
9. Заплевеност (број и вид на плевели) _____ m²
10. Присуство на штетници (број и вид на оштетување) _____ %
11. Здравствена состојба _____ %
12. Растенија заразени со вирус _____ %
13. Очекуван принос _____ kg/ha
14. Вкупно натурално количество семе _____ kg
15. Препорака за снабдувачот _____
16. Посевот се одбива како семенски поради _____
17. Место и дата на прегледот _____

За Снабдувачот

м.п.**Овластено стручно лице**

Прилог 10
Образец 4**СЕРТИФИКАТ****За извршена стручна контрола на семенски насади од компир**

1. Снабдувач _____
2. Место и адреса _____
3. Регистарски број на снабдувачот _____
4. Вид _____
5. Сорта _____
6. Категорија/степен _____
7. Година на производство _____
8. Број и дата на сертификатот од употребеното семе _____
9. Број на парцелата _____
10. Површина на семенскиот насад _____
11. Очекуван принос на недоработено семе _____
12. Вкупно количество на недоработено семе _____

Врз основа на член 17 и 59 од Законот за семенски и саден материјал за земјоделски растснја (Сл.всник на Република Македонија бр.39/06 и 89/08) и записник бр. _____ од _____ 200__ година за извршена стручна контрола на произведениот семенски материјал се потврдува дека производството на произведениот материјал е извршено под контрола на стручно и овластено лице од Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство.

Овластено стручно лице

М.П.

(Име и презиме)

**Прилог 11
Образец 5****ПРИЈАВА
За испитување на доработен семенски компир**

1. Снабдувач:_____
2. Место и единица на производство:_____
3. Насадот на кој бил произведен семенскиот компир (број на насадот кој му го доделил органот за серифицирање, број и дата на записникот за соодветност на семенскиот насад) :_____
4. Сорта, категорија и степен на семенски компир: _____
5. Количество на семенски компир кое планира да го подготви за пазар:_____
6. Големина на клубените во партија (се наведува горната и долната граница на големината кај клубените):_____
7. Вид и големина на амбалажата, како и масата на семенскиот компир во единица пакување:_____
8. Бараниот број на етикети и начинот на затворање на амбалажата:_____
9. Локација на погонот и предвиденото време за подготовка за пазар:_____
10. Употребено фитофармацевтско средство, доколку семенскиот компир е третиран со него:_____

Место и датум**Пријавувач**

Прилог 12
Образец 6**БАРАЊЕ**
За издавање на официјални етикети

1. Снабдувач: _____
2. Место и единица на производство: _____
3. Насадот на кој бил произведен семенскиот компир (број на насадот кој му го доделил органот за сертифицирање, број и дата на записникот за соодветност на семенскиот насад): _____
4. Сорта, категорија и степен на семенски компир: _____
5. Количество на семенски компир кое се планира за подготовка за пазар: _____
6. Големина на клубените во партија (се наведува горната и долната граница на големината на клубените): _____
7. Вид и големина на амбалажата, како и маса на семенскиот компир во единица на пакување: _____
8. Бараниот број на етикети и начинот на затварање на амбалажата: _____
9. Локација на погонот и предвиденото време за подготовка за пазар: _____
10. Употребени фитофармацевтско средство, доколку семенскиот компир е третиран со него: _____

Место и датум**Барател,**

**Прилог 13
Образец 7****СЕРТИФИКАТ**
За извршено испитување на доработен семенски компир

1. Снабдувач: _____
2. Место и единица на производство: _____
3. Вид, сорта, категорија и степен на семенски компир: (со латински назив): _____
4. Број на партија семе и маса во kg: _____
5. Вид и големина на амбалажата и нето маса на едно пакување во kg: _____
6. Број на пакувања во партијата семе: _____
7. Сортна чистота во %: _____
8. Механички примеси (земја, песок и др.) во %: _____
9. Механички оштетени клубени во %: _____
10. Клубени со толерантни заболувања во %: _____
11. Големина (димензии) на клубените: од _____ до _____
12. Клубените не/се запрашени и видот на употребеното фитофармацевско средство _____

Место и датум**Овластено стручно лице**

Прилог 14
Образец 8**Официјалната етикета врз амбалажата за семенски компир**

1. Снабдувач: _____
2. Правила и стандарди на ЕУ: _____
3. Орган за сертифицирање/ држава: _____
4. Идентификациски број на партијата семе: _____
5. Месец и година на затварање: _____
6. Вид/сорта со латински назив: _____
7. Држава на производство: _____
8. Категорија и степен: _____
9. Големина на клубените: _____
10. Маса на партијата семе: _____

Прилог 15
Образец 9**Официјална етикета врз амбалажата за мали
пакувања кај семенски компир**

1. Снабдувач: _____
2. Патна исправа за растенија "ЕУ": _____
3. Код на нашата држава: "МК" _____
4. Ознака на органот за сертифицирање: _____
5. Идентификационен број на снабдувачот: _____
6. Број на партијата семе: _____
7. Ботаничко име на видот: _____
8. Сорта: _____
9. Категорија и степен: _____
10. Количество во единица пакување: _____
11. Изјава: "Тргувањето е дозволено само на територијата
на Република Македонија" _____

Прилог 16
Образец 10**СЕРТИФИКАТ**
За конечно официјално сертифициран семенски компир

1. Снабдувач: _____
2. Правила и стандарди на ЕУ: _____
3. Орган за потврдување/ држава: _____
4. Идентификациски број на партијата семе: _____
5. Месец и година на затварање: _____
6. Вид/сорта со латински назив: _____
7. Држава на производство: _____
8. Категорија и степен: _____
9. Големина на клубените: _____
10. Маса на партијата семе: _____
11. Ботаничко име: _____
12. Нето тежина на едно пакување во партијата семе: _____
13. Број на пакувања во партија: _____

Место и датум**Овластено стручно лице**
